

VAN ZINNIG NAAR INNIG

ROKUS DE GROOT

Van zinnig naar innig

Schaep14

Kun je terugkeren naar wat je niet hebt verlaten?

Victoria Nieto Sanchez

Inhoud

De geboorte van spel

De geboorte van taal

Wie ben ik?

Naamval

Ik ben niet hoe ik heet

Broederliefde

Ik ben niet wat men van me zegt

Natuurwet

Ik ben niet wat ik heb

Greephonger

Kun je willen wie je bent?

Wildtuin

Ben ik die ik zie?

Maneschijn

Wie ik ben kan ik niet zien en wat ik zie kan ik
niet zijn

Wederblik

Ben ik een rol?

Hoofdrol

Ben ik mijn lichaam?

Levenspad

Voor wie ik ben moet je niet bij mij wezen

Scheerstreek

Vergeten wie je bent

Voedselketen

Ben ik wat ik mij herinner?

Vogelvrij

Gezien worden

Zelfbesteling

Ik wil van mijn vraag af

Hemelnest

Ik ben geen ding

Groeistop

Ben ik het zien zelf?

Meesterdief

Wie?

Afstand

Zien zonder ander

Spiegelkoning

Het einde van taal

O jij!

De geboorte van spel

Oneindig klein is het. Van niets heeft het weet.
Minnaar en Beminde ineengevouwen, stil,
hij en zij,
niet van elkaar te onderscheiden in hun verschil.

Het oneindig kleine ontvouwt zich tot een
alomvattende vorm.
Totaal bezield.

Eerst in diepe rust. Dan neemt het de gestalte aan
van een kind. Onbeweeglijk nog, de handen gevou-
wen.

Spontaan rijst 'Ik ben' op. Het kind begint een
spel op te voeren. De handen maken zich los uit
hun ineenstrengeling en komen in beweging.
Eerst zijn de vingers nog naar binnen gekeerd in
hun palm, warmte voelt warmte. De handen genie-
ten van de intimiteit van hun eigen fluisterzachte
streling. Dan gaan de vingers elkaar binnenshands
ontdekken.

De handen openen zich en ontplooien elk hun
eigen theater met de vingers als acteurs, het kind
schouwt toe.

De vingers krijgen al snel praatjes, te beginnen

met 'ik ben die-en-die'. Rechts treedt wijsvinger op als veelbelovend toneelschrijver. Vanwege zijn natuurlijke overzicht kiest buurman middelvinger voor de rol van regisseur. Duim meet zich de titel aan van 'Vlaggenmast van het Theater der Vingervlugheid', terwijl ringvinger zich als slangenmens in de vreemdste bochten wringt om haar eigen ring te bewonderen. De bijdehante pink speelt komiek. Hij is vol binnenpret over de eigenaardigheden van zijn broers en zusters.

Ook links ontwikkelen zich karakters. Middelvinger vindt haar positie bij uitstek geschikt voor de rol van inspeciënt. Wijsvinger voelt wel voor die van criticus. Dan moet er nog een zakelijk directeur komen, precies de functie waar duim naar op zoek is. Ringvinger, de uitvoerend kunstenaar van links, heeft de handen vol aan zijn one-man-show, waarbij pink de rol van publiek speelt, met buiginkjes en al. Met haar ondeugende houding lijkt ze te zeggen 'Is die ring van jou, buurman? Hoe ben je eraan gekomen? En hoe heb je het klaargespeeld hem om te doen? Kom, laat eens zien!' In verlegenheid gebracht schort ringvinger zijn ijdelheid even op.

De vingers, verknocht aan hun eigen vorm en plaats, gaan volkomen op in hun spel, ze vergeten dat ze bij hetzelfde lichaam horen. Zelfs de handen herinneren zich niet ooit samengevouwen te zijn

geweest. Als zij bij toeval op elkaar botsen, staan ze hoogst verbaasd tegenover elkaar. Een nieuw bedrijf vangt aan.

Voor de ene vinger geldt onbekend maakt onbemind, wat voor de ander juist bekoorlijk is. Dat leidt nu eens tot fijn aftasten en dan weer tot ruw verkeer. De veelbelovende wijsvinger rechts vindt de artistieke ringvinger links wel sexy. Wijsvinger links stoort zich enorm aan de voortdurend opgestoken middelvinger rechts en spreekt zijn overbuurman kritisch aan op zijn grove houding. Dat gelijk niet altijd met gelijk harmonieert tonen de assertieve duimen die al snel met elkaar in wrijving raken.

De ringvingers daarentegen ontdekken hun verwantschap. Ze zijn de eersten die zien dat de handen elkaars spiegelbeeld zijn. Met een menigeling van waardering en afgunst onderzoeken ze elkaars sieraden, wat spelenderwijs overgaat in een levendige omgang.

Bij de pinken gaat het er intussen vrolijk aan toe. Ze dansen en springen en gebaren dat ze iets bijzonders hebben ontdekt. En net als ze hun broers en zussen daarover willen inlichten, breekt de hel los bij de vingers tussen wie de spanning al opliep. Linkerwijsvinger kromt zich, zet zich schrap tegen de binnenboog van buurman duim en lanceert zijn topje naar middelvinger rechts.

Raak! De nagel schramt de huid van de ander, er vloeit bloed. Middelvinger slaat terug, met hetzelfde resultaat. En ook de duimen rollen nu vechtend over elkaar heen.

‘In vredesnaam, lieve zussen en broers!’ roepen de pinken ontsteld uit. ‘Kom tot jezelf. Als we elkaar aanraken voelen we warmte. Is die warmte van onszelf of van de ander? En is daar verschil tussen?’

‘Wat een onzin!’ antwoorden de praktische duimen. ‘Zulke buitenissige vragen leiden nergens toe.’ De rest van het vingertal valt hen bij. Eerlijk gezegd hebben ze die pinken altijd nogal kinderlijk gevonden. Maar de buitenbeentjes laten zich niet ontmoedigen.

‘En dan nog iets, er klopt een puls in ons pinken. Dezelfde bij ons beiden, dat hebben we al vastgesteld. Laten we eens kijken of we die allemaal voelen.’ Nu worden de andere vingers toch nieuwsgierig. Dat met die puls hebben de pinken goed opgemerkt. Wijsvinger links en middelvinger rechts kijken naar de rode druppels die langs hun huid lopen. Zouden die van een en dezelfde komaf zijn? En hoe zit dat met hun energie? Zou die dezelfde zijn of die nu gebruikt wordt voor vechten of dansen, elkaar bewonderen of benijden? En waar komen bloed, puls, energie en warmte eigenlijk vandaan? ‘Hoe verschillend we er ook uitzien,

we zouden best een gemeenschappelijke bron kunnen hebben.'

Deze gedachte brengt de vingers tot inkeer. Ze voelen nu wat ze met elkaar delen en vergeten op te gaan in hun eigen waan.

Even applaudisseren de handen. Het kind glimlacht. Het heeft genoten van de rijkdom aan ervaringen in het theater, vouwt de handen ineen en valt stil.

Onbeweeglijk zit het.

De alomvattende vorm trekt zich terug in het oneindig kleine.

Minnaar en Beminde ineengevouwen,

zij en hij,

niet van elkaar te onderscheiden in hun verschil.

Elk moment kan een nieuw spel beginnen.

De geboorte van taal

In elke familie komt wel eens ruzie voor, dus waarom niet in het alfabet? En inderdaad, op een dag gebeurde het dat de letters flink onenigheid kregen. Het begon ermee dat een van hen langs zijn neus weg vroeg wie nu eigenlijk het belangrijkste was. Meteen trad A naar voren, uiteraard in zijn kapitale vorm.

‘Ik ben de alfa, ik sta aan het begin van Alles!’ Door plaats als criterium te kiezen maakte hij zijn positie meteen relatief. Je kon erop wachten dat andere letters de strijd met hem zouden aangaan.

‘Je kunt “Alles” onmogelijk alleen voor jezelf claimen, A! Alles vindt in mij immers zijn einde,’ reageerde Z. ‘Mij valt minstens de helft van het alfabetisch belang toe, zo niet meer. Wordt er niet gezegd: wie het einde kent, kent het begin?’

Daarop kwamen de middenvelders N en M elk het aanzien opeisen waarop ze recht meenden te hebben. Onderling ruziënd riepen ze: ‘Alles draait om mij.’ In hun opwinding vergaten ze uit te rekenen wat er zich werkelijk in het centrum van het alfabet bevindt.

Er waren er nog meer die hun belang aan plaats wilden binden. Q wees erop dat vragen vanouds

met haar beginnen, en dat dit moest worden beschouwd als iets van de hoogste orde, want zonder vragen geen kennis. W riposteerde dat dit voor de Romaanse talen mocht gelden, maar toch niet voor de Germaanse. Daar stond zij vooraan als er iets te vragen viel. Deze benadering vond verder geen bijval. Zij zou alleen maar verzanden in een competitie tussen taalfamilies.

Het alfabet moest op zoek naar een ander uitgangspunt. ‘Vorm is de raison d’être van een letter,’ zo stelde O. ‘En dus gaat het erom wie van ons de mooiste is.’ Door die opmerking veranderde het gevecht om de top in een schoonheidswedstrijd. B gooide het over de boeg van symmetrie. Ze voelde zich heel wat door het gebruik van dit dure woord en waande zich al beauty queen. Ze bleef niet lang alleen in haar trots. Er kwamen andere symmetrische letters aanhollen. Om bij hen te horen maakte L haar benen even lang. O had zijn wending naar schoonheid alleen maar gemaakt om een oratio pro domo te kunnen houden. ‘Behalve de mooiste ben ik ook nog eens de meest universele letter. Neemt de mensenmond die in verwondering de kosmos aanschouwt, niet spontaan mijn vorm aan?’ Nu kon X zich niet meer inhouden. Vol majesteit, als een Perzische koning, verscheen hij te midden van zijn kissebissende mededingers. Hij draaide rond en rond om al zijn assen, zodat

iedereen goed zicht had op zijn rijkdom aan facetten. ‘Ik ben zonder gelijke – alzijdig symmetrisch. De kroon van het alfabet komt mij toe!’

Tot overeenstemming kwamen ze niet, en toch hielden de letters nog even vast aan vorm als criterium. ‘Symmetrie is zo gewoontjes,’ geeuwde F, terwijl zij op haar eigen gestalte wees. ‘Ik ben steeds anders hoe je me ook wendt of keert! Dat is ware schoonheid!’ Waarop P schamper opmerkte dat ze hierin heus niet de enige was.

R kwam met een truc. Hij kon delen van zijn vorm verwijderen, zoals zijn rechter- en linkerbeen, en ook zijn rug. ‘Kijk eens hoeveel van jullie er in mij verborgen zitten! Dat plaatst mij op een hogere tree dan jullie allemaal!’ Maar er waren er meer die dit kunstje kenden. En was het niet beneden de waardigheid van een letter een wedstrijd te winnen door zich te ontleden?

Wat voor toetssteen er ook werd aangevoerd, geen van de letters bleek uniek. Dat was het moment waarop Ik had gewacht.

‘Lieve letters!’ zo opende Ik zijn rede. ‘Jullie hebben als afzonderlijke elementen om de hoogste eer gestreden. Daardoor zijn jullie krachten verzwakt. In feite hebben jullie je gedragen als analfabeten.’

Hier zweeg Ik even, om de schok die zijn woorden teweegbrachten verwerkingstijd te gunnen.

‘Onze kracht ligt niet in individualiteit! Van ons kunnen woorden worden gebouwd, zinnen, verhalen – onuitputtelijk! Alleen samen hebben wij macht. Daar ben Ik het levende bewijs van, met I aan het hoofd en kleine k als secundant.’

Een zucht van verlichting ging door het alfabet. Alle letters zagen het punt van Ik. Tevreden en niet weinig trots bezag Ik de omslag die hij had teweeggebracht.

Hoewel de vraag wie in het alfabet het belangrijkste was, door zijn woorden overbodig was geworden, kon Ik de verleiding niet weerstaan er toch nog even naar terug te keren en de zaak met één verpletterend argument te beslechten. ‘Beminnelijk alfabet, de vraag wie van ons de wedstrijd heeft gewonnen laat zich heel eenvoudig beantwoorden als we de argumenten bekijken die jullie stuk voor stuk hebben ingebracht. A zei: “Ik ben de eerste” en Z: “Ik ben de laatste”. En zo ging dat door. Hoeveel van jullie beweerden niet “Ik ben de mooiste?” Ik is dus het belangrijkste, begin, einde en alles er tussenin. Jullie hebben het allemaal zelf gezegd! In feite begint met mij de taal, want Ik ben steeds het onderwerp.’

Ik had de laatste spreker willen zijn. Maar in zijn eigenwaan had hij zijn broer j over het hoofd gezien. Bescheiden, in de vorm van kleine letter, trad die nu naar voren. ‘Als je Ik zegt is er ook jij.’

En die twee samen vormen wij. En dan nog iets. Als je de kleine letter gebruikt en je zet de puntjes op de i, wat zit er dan tussen de punt en de rest van je vorm?’

Door als kapitaal te verschijnen had Ik die vraag willen vermijden. Dat losse puntje had hem altijd wat onzeker gemaakt.

‘Niets,’ zei Ik met enige aarzeling.

‘Dat wat zich tussen punt en de rest bevindt, is de ondergrond waarop het alfabet rust. Zelf is hij onbeschrijflijk, maar zonder kunnen wij niet. Van A tot Z zou niet bestaan, ook Ik niet.’

Wie ben ik?

Ze stroomde over van leven. Ze danste als ze liep, zong als ze sprak, lachte als ze keek. Geen kind was zo nieuwsgierig als zij. Ze vroeg iedereen de oren van het hoofd. Dit was Noor ten voeten uit.

Haar ouders wisten meteen hoe laat het was als hun dochter verscheen. Hinkelend van het ene been op het andere stelde ze een vraag, stond even stil om te luisteren en huppelde weer weg met het antwoord. Zo ging het de hele dag. Vader en moeder werden er tureluurs van. ‘Geen ogenblik staat ze stil. Horen en zien vergaan ons met die kleine!’ verzuchtten ze. ‘We hopen maar dat ze met het ouder worden een beetje rustiger wordt. Want dit houden we niet lang vol.’

Eerlijk gezegd was hun dochter altijd al bijzonder geweest. Rond haar zevende kwam ze met een raar probleem aanzetten.

‘Wat heb je aan dingen? Vandaag heel, morgen stuk. Kan ik daar gelukkig mee zijn?’

Toen Noor eens een mooie rooie luchtballon kreeg, streek ze er – per ongeluk of expres – mee langs een muur, en... knal! Er was niet meer van over dan een frummeltje aan een touwtje.

Een andere keer vond ze een bal, ging er niet

meteen mee spelen maar onderzocht of hij wel stevig genoeg was voor duurzaam plezier. Haar vingers vonden een zwakke plek, drukten er flink op, en... plof! De bal viel slap op de grond, de stui-ter was eruit.

Zo groeide haar afvalberg eendagsdingen. Alleen muziek kon haar blijvend boeien. Anders dan dingen liet muziek zich niet testen op houdbaarheid. Je kunt er niets aan vasthouden en dat betoverde haar.

Toen Noor een jaar of elf was, trok ze zich zonder merkbare aanleiding van de ene op de andere dag terug. Ze hield op met dansen en vroeg niets meer. Dat was nu ook weer niet de bedoeling, eerst hollen en dan stilstaan. Haar ouders deden wat ze konden om hun dochter nieuw leven in te blazen. Ze gaven antwoorden zonder dat Noor vragen stelde en sprongen om haar heen zonder dat zij danste. Maar geen van die pogingen veranderde iets aan haar toestand.

Nog voor de ouders de dokter erbij hadden kunnen roepen, verscheen die aan de achterdeur, alsof hij hun gedachten had geraden. Hij hoefde Noor maar even te zien voor hij zijn advies klaar had.

‘Laat haar met rust. Geef haar de gelegenheid nog stiller te worden.’

Een paar dagen na haar zelfgekozen isolement